

DRUŽBENA VLOGA ŠVZ V PRETEKLOSTI IN DANES

Zgodovinski pregled razvoja športa

- Kitajska: najdaljša tradicija, 4000 let pr.n.š., Thai Chi in Qui Gong - duševna sprostitvev, pomiritev, telesna moč in energija.
- Egipt: tretje in drugo tisočletje p.n.š. Otroške igre, plesi, akrobatika, različni dvoboji, boks, lokostrelstvo in podobno.
- Indija: približno 1600 let p.n.š. Zdravilna gimnastika, joga.
- Stara Grčija: športna tekmovanja - panhelenska tekmovanja, tudi olimpijske igre, prve so bile leta 776 pr.n.št. trajale so vse do leta 394 n.š. Olympia (Eleja), tekmovali v teku, pozneje še skok v daljino z ročkami, met diska in kopja, rokoborba, boks, pankration, pentatlon. Strokovni izrazi - olimpijada, gimnastika, atletika, stadion, hipodrom, ritmika izvirajo iz tistega časa. Osnova moderno olimpijske ideje in modernih olimpijskih iger.
- Anglija: domovina modernega športa, osemnajsto in devetnajsto stoletje. Športni klubi, šport predvsem za razvedrilo, fair play.
- Slovenija: Najstarejši zapis - Slava vojvodine Kranjske (1689) Janez Vajkard Valvasor, zapisi o bloškem smučanju, ljudskih plesih, jahanju, čolnarjenju, lovu, ribolovu, pohodništvu. Leta 1846 izide knjiga z naslovom Zdravo telo nar boljši blago - Karel Robida, opisuje zdrav način življenja, gibanje na prostem, drsanje, sanjkanje, jahanje in različne igre. Leta 1864 izšla knjiga Makrobiotika, v prevodu in priredbi dr. Matije Preloga, govori o pomenu in učinkih gibalne aktivnosti, športne vzgoje za mlade, o gibanju in naravi. Tri leta kasneje izide knjiga Nauk o telovadbi, društvo Južni sokol, med pisci je tudi Fran Levstik, ki je sodeloval pri nastajanju slovenskega strokovnega izrazoslovja.

Razvoj šolske športne vzgoje

- Devetnajsto stoletje - ŠVZ obvezni predmet v šolah. Najbolj zaslužni mnogi napredni misleci (Rousseaus, Komensky, Lock in drugi). Nemški učitelj Adlof Spiess, devetnajsto stoletje, obvezna športna vzgoja v Nemčiji, navajanje na disciplino, krepitev vojaške sposobnosti. V devetnajstem stoletju so nastali t.i telovadni sistemi.
- Švedski telovadni sistem - Ling: namenjen predvsem vojski in šoli, izumili so: letvenik, mrežna lestev, klop, skrinja, konj, koza, plezalna vrvi, drog in drugo.
- Nemški telovadni sistem - Jahn: služil je predvsem političnim in vojaškim namenom, izumili bradljo in drog, nemški telovadni sistem so v slovenskih šolah uporabljali do prve svetovne vojne.
- Sokolski telovadni sistem - Tyrš: sokolsko gibanje razvito tudi pri nas.
- Športna vzgoja v Sloveniji: Štefan Mandič je prvi športni učitelj na Slovenskem, leta 1851 je izdelal učni načrt za dijake ljubljanske gimnazije, kjer je potekala športna vzgoja kot neobvezen predmet, začetek šolske športne vzgoje pri nas. Janez zima je leta 1872 napisal prvo slovensko knjigo za športne učitelje z naslovom Telovadba v ljudske šoli. Leta 1869 je v ljudskem šolskem zakonu bila uvedena obvezna športna vzgoja v šolah avstro-ogrske monarhije, torej tudi v šolah na področju Slovenije. Dve uri telovadbe tedensko za dečke, ročne spretnosti z gospodinjstvo za deklice. Pozneje dovoljena telovadba tudi deklicam. Imeli smo nemški telovadni sistem. Po letu 1883 je bila športna vzgoja obvezna le za dečke, deklice so se lahko vključile na željo staršev. Vadba je bila zelo formalistična, leta 1890 so uvedli igralne popoldneve. Med prvo in drugo svetovno vojno je športna vzgoja na območju Slovenije potekala v vseh šolah dve uri tedensko, vadilo se je po tryševem telovadnem sistemu. Po drugi svetovni vojni so v šole zopet uvedli športno vzgojo, izraz telovadba je zamenjala telesna vzgoja. Leta 1953 so uvedli športne dneve, šolska športna tekmovanja, šolo v naravi. Izraz telesna vzgoja je zamenjala športna vzgoja.

- Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji: šport je pomembna dejavnost družbe, njene dinamike in del splošne kulture, ki bogati kakovost življenja posameznika. Šport je odraz stanja v družbi, v preteklosti in danes. Predstavlja pomembno vrednoto sodobnega človeka. Je podlaga sodobnih kulturnih vzorcev. Osebnostni razvoj posameznika. Kakovosten način preživljanja prostega časa. Temeljna sestavina zdravega življenjskega sloga.
- Vloga športne vzgoje: permanentni razvoj vsakega posameznika, razvoj ustvarjalne, svobodne, dinamične, uspešne, samozavestne, samostojne, socializirane osebnosti. Sprejeti šport kot vrednoto, kot sestavni del življenja v vseh starostnih obdobjih. Najbolj množična oblika športa.
- Strategija Vlade Republike Slovenije na področju gibalne dejavnosti za krepitev zdravja: zdravje zagotavlja kakovostno življenje in temeljni vir razvoja vsake družbe. Za zdravje je najprej odgovoren vsak posameznik. Država je pristojna in odgovorna za ustvarjanje pogojev, katerih lahko ljudje skrbimo za zdrav življenjski slog. Država skrbi za zdravje z oblikovanjem, sprejemanjem in izvajanjem politik, strategij in programov promocije zdravja. K tem programom spada tudi strategija varovanja in krepitev zdravja z gibanjem.